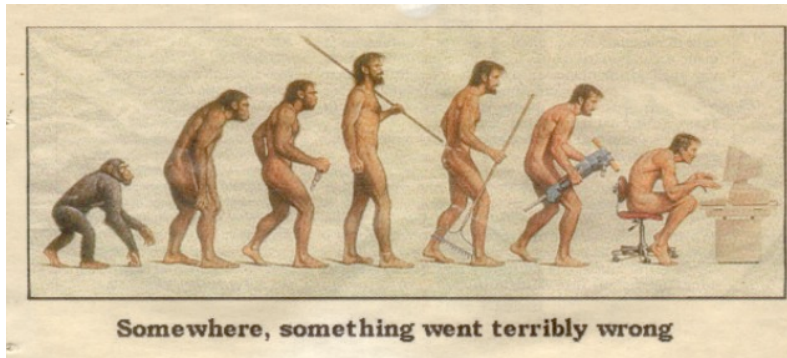

Ikke

Hvorfor er mennesket noget særligt? Hvorfor taler vi om mennesketlivets ukrænkelighed og om menneskerettigheder. Hvert år oplever jeg, at en ganske stor del af mine studenter, der jo uddanner sig til at blive biologer, vægrer sig ved at tilskrive mennesket en sådan 'særlighed'. Mennesket er et produkt af evolutionen, og vores kultur er derfor dybest set natur, hævder de.

Jeg har opgivet at imødegå denne opfattelse ved at henvise til det unaturlige ved at skrive symfonier, danne fagforeninger eller bestige bjerge, som man ikke har brug for at komme op på. For der lurder blot endeløse diskussioner om skjulte talenter hos spækhuggere eller andre storhjernede dyr.

Biologistuderende er velbegavede og nysgerrige, og der er selvfølgelig en rationel kerne i deres synspunkter. Ingen ved sin fornufts fulde brug vil benægte, at en kontinuert kæde af væsner forbinder dyr og menneske. Og hvordan kan den ene ende af denne kæde være blevet ukrænkelig, hvis den anden ikke er? Hvor i evolutionens løb sker dette skift i status? Var *Homo erectus* ukrænkelig, eller var det først *Homo sapiens*?

Det er efterhånden almindeligt accepteret, at dyr kan lide både fysisk og mentalt, og at det er uetisk at påføre dyr lidelse, med mindre dette tjener til at afhjælpe alvorlig menneskelig lidelse. Denne opblødning af skellet mellem dyr og menneske har endda affødt ideen om, at dyr har rettigheder magen til menneskerettighederne.

Men det er at overdrive kontinuitetsargumentet. Vanskeligheden er at forstå naturen som et sindrigt samspil mellem kontinuitet og diskontinuitet. Gradualismen, altså troen på at alt ændrer sig gradvist, har ligget som en stærk komponent i de fleste biologers uddannelse. Men realiteten af diskontinuitet, nogen gange kaldet emergens, er i stigende grad blevet genstand for naturvidenskabelig nysgerrighed. Et simpelt eksempel på diskontinuitet er begrebet kritisk masse. Hvis en uranklump er under den

kritiske masse, er den nok radioaktiv, men ikke sprængfarlig. Tilføjer man nu uran så klumpen kommer op omkring 20 kg, indtræffer der pludselig en kædereaktion, klumpen bliver til en bombe.

I biologiens verden er sådanne emergenser selvfølgelig langt mere raffinerede, og udviklingen af det sprogbrugende dyr, Homo sapiens, er efter min mening et af de mest oplagte tilfælde.

Lad mig foreslå følgende: Nøglen er det lille ord 'ikke'. Mange dyr forstår givetvis en trussel, hvis indhold er 'du må ikke'. Men på et tidspunkt opstod der et væsen, som var i stand til at tænke den tanke, at 'du må ikke' havde en formel lighed med 'han må ikke', og som kunne abstrahere sig frem til det nøgne 'ikke'. Dette lille spring i erkendelse ændrede afgørende på verden, for fra dette stakkels væsen nedstammer menneskene. Det er ideen om 'ikke' som giver os adgang til fantasiens land, de indbildte verdener, de verdener som *ikke* er, men som måske kunne blive. Tidsligheden, forestillingen om at fremtiden kunne være anderledes end nutiden, ligge også i svøb i dette 'ikke'.

Og blandt de ting der ikke er, kunne jo logisk set optræde en selv. Kun kærlighedens indlevelse kunne kompensere det lille barns rædsel ved opdagelsen af sin egen dobbelte eksistens som et jeg og som en neutral eksistens blandt andre eksistenser i verden. Derfor er kærligheden og indlevelsen i 'den anden' et eksistentielt behov hos mennesker.

Dyr kan lide, og de kan have intentioner og begær. Men kun mennesker kan håbe, for kun mennesker kender tidens dobbelte budskab om liv, forandring og død.

Ethvert væsen, der lever i håbets tvedelte virkelighed har min dybeste, ja forunderligste, medfølelse.